

SWOT

NEWSLETTER

UDRUŽENJE EKONOMISTA REPUBLIKE SRPSKE

BROJ 1. MART 2014.

Novi zakon o radu

- ima li ga na vidiku?

**COMSAR ENERGY
REPUBLIKA SRPSKA**

COMSAR ENERGY GROUP

www.comsar.ba

Poštovani čitaoci,

Udruženje ekonomista Republike Srpske - SWOT je odlučilo da u 2014. godinu uđe sa novim ruhom publikacije kvartalnih ekonomskih kretanja, prilagođenu aktuelnom vremenu u kojem se potencira elektronska umjesto štampane razmjene informacija.

U skladu sa tim, izdali smo prvi newsletter, koji će isključivo biti u elektronskoj verziji. Dizajnerski je osvježen u odnosu na prethodna rješenja, ali je sadržajno ostao vjeran našoj misiji da javnosti na tromjesečnom nivou prezentujemo makroekonomske analize za Republiku Srpsku, BiH i zemlje u okruženju.

U temi broja ukazali smo na potrebu usvajanja novog zakona o radu u Republici Srpskoj, s obzirom na to da je postojeći u primjeni već 14 godina i kao takav odavno prevaziđen i predstavlja jednu od značajnih prepreka povećanju konkurentnosti domaće privrede. Sadašnji Zakon o radu nije usklađen sa zakonodavstvom Evropske unije i uveliko kasni za rješenjima u okruženju, prvenstveno po pitanju omogućavanja veće fluktuacije radne snage, odnosno lakšeg primanja i otpuštanja radnika u skladu sa potrebama poslodavaca. Iako je izrada novog zakona planirana još 2010. godine sporazumom Vlade, Unije udruženja poslodavaca i Saveza sindikata RS, odgovlačenjem reforme radnog zakonodavstva je potrošen čitav četvorogodišnji izborni ciklus te se bez prijedloga zakona ušlo u izbornu 2014. godinu, u kojoj je zaista teško očekivati da propušteno bude nadoknađeno. Naše udruženje je izložilo načelne principe u kojem smijeru treba da ide reforma radnog zakonodavstva i ukazalo da usvajanje novog zakona treba da prati i izmjena seta zakonske regulative iz socijalne sfere, koja bi omogućila da budu ublažene eventualne kraktkoročne negativne posljedice primjene novog zakona.

U ovom broju smo, takođe, između ostalog, obradili analizu ekonomskih trendova u RS u protekloj godini, koji mogu uputiti na različite zaključke. Kada posmatramo makroekonomsku dijagnostiku, može se dati ocjena da su se ekonomka kretanja u prethodnoj godini odlikovala relativnom stabilnošću, prije svega, zbog rasta BDP-a. Međutim, analiza doprinosa pojedinih sektora ostvarenom ekonomskom rastu smiruje optimističke prognoze pa se postavlja otvoreno pitanje da li je ekonomski stabilnost zaista realnost ili samo privid.

Saša Grabovac,
glavni i odgovorni urednik

TEMA BROJA:

Novi zakon o radu – ima li ga na vidiku?	4
---	---

REALNI SEKTOR:

Ekonomska stabilnost – privid ili realnost	7
---	---

FINANSIJSKI SEKTOR:

Mršav kreditni rast	11
---------------------	----

SRBIJA:

Privreda usporava, dugovi rastu	14
------------------------------------	----

HRVATSKA:

Još jedna izgubljena godina	16
-----------------------------	----

AKTIVNOSTI SWOTA:

Konferencija o investicijama kao generatoru ekonomskog razvoja	18
--	----

IMPRESUM

Glavni i odgovorni urednik: Saša Grabovac

Uređivački kolegijum: Miloš Todorović, Goran Račić, mr Aleksandar Ljuboja, mr Aleksandra Simić, Bojan Jojić, Igor Sekulić, mr Nebojša Balaban, mr Predrag Duduković, Darko Gavrilović, Predrag Klincov, dr Marko Đogo, dr Predrag Mlinarević.

Lektor: Aleksandra Duduković, Dizajn i grafička priprema: Zoran Jović

Časopis izlazi četiri puta godišnje. Sva prava zadržana: Udruženje ekonomista RS SWOT. Svako umnožavanje i distribucija bez pisanih odobrenja Udruženja ekonomista RS SWOT je zabranjeno.

Osnivač i izdavač: Udruženje ekonomista RS SWOT, Dragiša Vasića 13, 78 000 Banja Luka, žiro račun Nova banka Banja Luka 555-007-00223898, JIB: 4402742510005,

matični broj: 11029353, br. sudskog rješenja: F-1-208/7, Udruženje ekonomista RS SWOT je upisano u Registar izdavača pod rednim brojem 291, na osnovu

Rješenja Ministarstva prosvjete i kulture RS br. 07.030-053-162-9/10.

E-mail: info@swot.ba, sekretar@swot.ba, Internet adresa: www.swot.ba, Tel: 051 322 960, Fax: 051 322 961

Novi zakon o radu – ima li ga na vidiku?

Poznato je da je najpogodniji period za reforme, pa tako i za promjenu radnog zakonodavstva, onaj neposredno nakon izbora, ali je Vlada RS propustila tu šansu nakon 2010. godine, tako da se bez prijedloga zakona već ušlo u izbornu 2014. godinu u kojoj je teško očekivati usvajanje novog zakona

Tripartitni dijalog socijalnih partnera o reformi radnog zakonodavstva zapao u čorsokak

Izrada novog zakona o radu planirana sporazumom Vlade, Unije udruženja poslodavaca i Saveza sindikata RS još 5. maja 2010. godine

Republika Srpska je završila prvi ovogodišnji kvartal bez novog zakona o radu, koji je najavljujan još prije četiri godine, a koji, sasvim izvjesno, neće biti usvojen ni do kraja 2014.

Poslovna zajednica već duži niz godina ukazuje na potrebu donošenja nove zakonske regulative na tržištu rada, ističući da je postojeći Zakon o radu donesen 2000. godine i u formi prečišćenog teksta usvojen 2007, čime je kao takav prevaziđen i predstavlja jednu od značajnih prepreka povećanja konkurentnosti domaće privrede.

Izrada novog zakona o radu planirana je sporazumom socijalnih partnera - Vlade Republike Srpske, Unije udruženja poslodavaca RS i Saveza sindikata RS, sklopljenim 5. maja 2010. godine. Sporazum, kao prateći dokument tada potpisanih Opštih kolektivnih ugovora, predviđao je da Vlada u roku od 18 mjeseci (do 5. novembra 2011. godine), predloži novi zakon o radu.

Poznato je da je najpogodniji period za reforme, pa tako i za promjenu radnog zakonodavstva, onaj neposredno nakon izbora, ali je Vlada RS propustila tu šansu nakon izbora 2010. godine, tako da se bez prijedloga zakona već ušlo u izbornu 2014. godinu u kojoj je teško očekivati usvajanje novog zakona.

Guranje zakona pod tepih

U periodu od potpisivanja tripartitnog sporazuma Vlade RS, Unije udruženja poslodavaca RS i Saveza sindikata RS

Vlada ocijenila neprihvatljivim Nacrt pisma namjere MMF-a za nastavak stand-by aranžmana sa BiH, koji je uslovljen usvajanjem zakona o radu do maja ove godine

u maju 2010. do isteka utvrđenog roka u novembru 2011. godine predstavnici poslodavaca su nekoliko puta inicirali utvrđivanje nove legislative koja bi bila uskladena sa novim uslovima

na tržištu, ali je sve vrlo brzo palo u vodu odbijanjem Saveza sindikata RS da otvori dijalog po tom pitanju. Uprkos tome što je Vlada RS izradu novog zakona planirala svim godišnjim ekonomskim politikama od 2010. navoravamo, vrlo mlako i sporadično je isticala potrebu za novim zakonom, očito ne želeći previše "talasati" radničku populaciju u cilju očuvanja socijalnog mira.

Ta tema je, međutim, ponovo aktualizovana početkom 2013. godine kako od novog rukovodstva Unije udruženja poslodavaca, tako i zbog činjenice da je izrada novog zakona o radu postavljena kao jedan od uslova Međunarodnog monetarnog fonda za nastavak kreditne podrške vlastima u BiH. Tek tada se vlast RS vidljivije pozabavila reformom radnog zakonodavstva, iz čega je u oktobru 2013. godine sv-

Strani investitori ukazuju da pojedine odredbe Zakona o radu destimulativno djeluju na poslovanje i privlačenje novih investicija

jetlo dana stidljivo ugledala prva radna verzija novog zakona o radu, koju je pripremilo resorno ministarstvo. Umjesto da radni materijal posluži kao osnov za pregovore tri strane, uslijedio je oštar odgovor Saveza sindikata RS, koji je kategorički odbacio dokument, pokrenuo kampanju potpisivanja peticije protiv novog zakona o radu, optužujući vlast da je stala na stranu vlasnika kapitala.

S obzirom na to da je bilo za očekivati da će Sindikat ovako reagovati, Vlada je izgubila inicijativu i u takvim okolnostima ocijenila neprihvatljivim Nacrt pisma namjere MMF-a za nastavak stand-by aranžmana sa BiH, koji je uslovljen usvajanjem zakona o radu u Narodnoj skupštini RS do maja ove godine. Vlada RS je, pak, usvajanje zakona uslovila konsenzusom svih socijalnih partnera, dakle i Unije udruženja poslodavaca i Saveza sindikata RS.

Šta bi donio novi zakon?

Postojeći Zakon o radu nije usklađen sa zakonodavstvom u Evropskoj uniji i uveliko kaska za rješenjima u okruženju, prvenstveno po pitanju omogućavanja lakše fluktuacije radne snage, odnosno lakšeg primanja i otpuštanja radnika u skladu sa potrebama poslodavaca.

Činjenica je da se poslodavci često suzdržavaju od novog zapošljavanja, jer se, prema postojećim zakonskim rješenjima, teško mogu oslobođiti radne snage koja im predstavlja višak, kako bi zaposlili novu, kvalifikovaniju. Svakom racionalnom poslodavcu je u interesu da zadrži dobrog radnika i da sa njim sklopi čvrst ugovor kako ne bi otišao kod drugog poslodavca, koji mu možda i predstavlja direktnu konkureniju na tržištu. Strani investitori takođe ukazuju da pojedine odredbe kako Zakona o radu, tako i drugih propisa iz radnog zakonodavstva destimulativno djeluju na poslovanje i privlačenje novih investicija. Poslodavci naglašavaju da postojeći pravni akt stim-

uliše kršenje radnih obaveza, jer ima preširoko propisanu zaštitu radnika i u slučajevima grubog kršenja radne discipline, poput nedolaska na posao, neprijavljivanja bolovanja pa čak i prilikom konzumacije alkohola. Sadašnje rješenje predviđa obavezno formiranje disciplinske komisije koja utvrđuje stepen povrede radne dužnosti i nerijetko oteže postupak i utiče na smanjenje predviđene sankcije prema nesavjesnom radniku, što poslodavcu veže ruke u nastojanju da u radnom angažmanu ostavi samo produktivnu radnu snagu.

Privrednici manu postojećeg zakona vide i u plaćanju mnoštva naknada mimo plate radnika (regres, topli obrok, ogrev...), plaćenom odsustvu radnika za vjerske praznike i krsne slave, plaćanju otpremnine za cijeli radni staž umjesto samo za period rada kod tog poslodavca, te odredbe o uvećanju broja dana odmora sa godinama radnog staža. Međutim, smatramo da u ovom dijelu postoji prostor za ustupak poslodavaca, jer bi trebalo da budu sagledani i interesi radnika.

Imaju li sindikati razloga za zabrinutost?

Novi zakon treba da prati set izmjena zakona iz socijalne sfere sa naglaskom na prebacivanje većeg tereta demografske politike sa poslodavca na državu

Sindikat se, sa druge strane, protivi bilo kakvom umanjenju dostignutih prava radnika, a posebno ih brine mogućnost uvođenja agencija za privremeno zapošljavanje koje bi unajmljivale i ustupale radnike drugom poslodavcu, nazivajući to "modernim rastvorm". Sa druge strane, Savjet stranih investitora u svojoj "Bijeloj knjizi 2012/2013" baš ukazuje na potrebu privremenog agencijskog posla, ocjenjujući da to ima sve veći značaj za one koji ulaze na tržište rada, prije svega za mlade i nekvali-

fikovanu radnu snagu. Stoga bi, u slučaju usvajanja ovih novina, radnicima trebalo da budu pružene dodatne garancije da se njihov radni angažman preko agencija neće pretvoriti u ono od čega sindikat strahuje.

Skepticizam sindikata nije bez osnova, jer je poznato da određeni dio poslodavaca postojeći Zakon o radu ne primjenjuje dosljedno, od toga da radnicima dio plata isplaćuje na ruke, uskraćuje korištenje punog odmora, do opstrukcije sindikalnog organizovanja.

Usvajanje novog zakona o radu je sistemsko pitanje i na sistemski način ga je potrebno rješavati. To u praksi znači da treba pratiti set izmjena zakona iz socijalne sfere sa naglaskom na prebacivanje većeg tereta demografske politike, poput naknada za bolovanje i porodiljsko odsustvo, sa poslodavca na državu. Ono što bi ostalo na poslodavcima, trebalo bi kroz poresku politiku pravednije preraspodijeliti na cijelu privredu, a na da teret porodiljskog odsustva snose samo firme koje mahom zapošljavaju žensku radnu snagu. Sada imamo situaciju da preduzeća u kojima je zaposlena muška radna snaga praktično nemaju obaveza plaćanja porodiljskog odsustva radnika ili su ona minimalna, dok firme iz tekstile i kožarsko-obućarske industrije, koje uglavnom zapošljavaju žensku radnu snagu, po tom osnovu snose ogromne troškove koji čine značajan nivo u njihovim ukupnim rashodima.

Neophodna šira sistemska rješenja

Potrebno obezbjediti veći fond za nezaposlene

Bilo bi korisno osnažiti i omasoviti Inspekciju rada kako bi mogla odgovoriti zadatku efikasnije kontrole poštivanja prava radnika i rada na crno

Ukoliko bi novim zakonom bilo omogućeno lakše otpuštanje radnika, to bi dovelo do većeg broja prijava nezaposlenih na Zavod za zapošljavanje, zbog čega bi bilo potrebno rezervisati veći obim sredstava namijenjenih za isplatu nezaposlenima. Vlada RS bi taj povećani pritisak na budžetska sredstva trebalo da amortizuje mjerom većeg angažmana kontrolnih organa u pravcu kontrole privrednih društava u pogledu poštivanja novih zakonskih odredaba, a ni u kojem slučaju kroz mjeru povećanja poreskih stopa. Stoga bi bilo korisno osnažiti i omasoviti Inspekciju rada kako bi mogla odgovoriti zadatku efikasnije kontrole poštivanja prava radnika i rada na crno, što se može izvesti kroz premještanje i prekvalifikaciju nesumnjivog viška radne snage iz mnogih institucija javnog sektora u RS.

S obzirom na to da, kao što smo već naveli, zbog približavanja oktobarskih izbora nije realno očekivati donošenje novog zakona o radu do kraja godine, bilo bi neophodno da on bude jedan od prioriteta nove vlade kako bismo u 2015. ušli sa reformisanim radnim zakonodavstvom. Efekti usvojenih mjera bi se ogledali u povećanju produktivnosti i prihoda preduzeća, povećanju zaposlenosti u srednjoročnom periodu, zatim, smanjenju sive zone i nelojalne konkurenциje, rastu direktnih stranih investicija te značajnjem i redovnjijem plaćanju poreskih obaveza prema državi.

Firme sa velikim udjelom ženske radne snage potrebno je rasteretiti visokih troškova trudničkog ili porodiljskog bolovanja

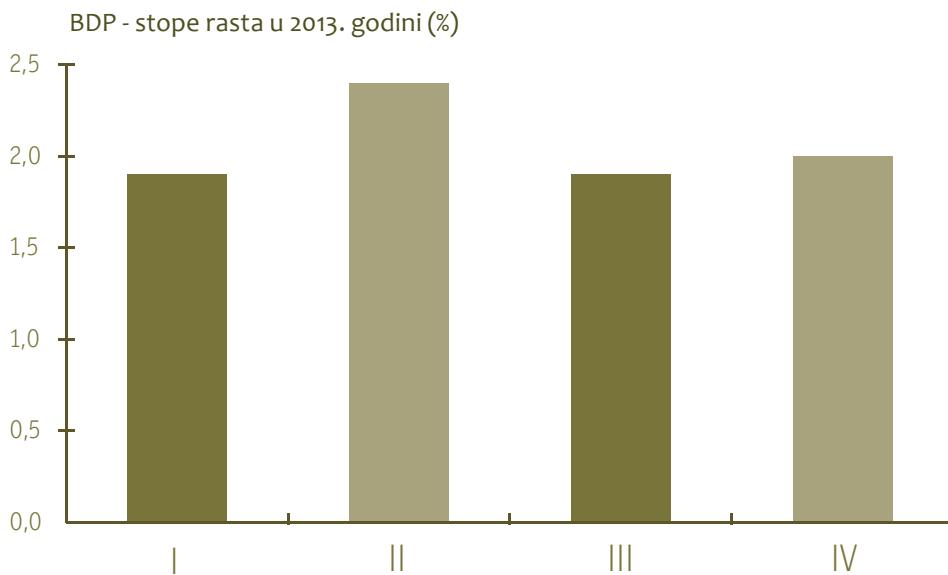
Ekonomска стабилност - првид или реалност

Analiza doprinosa pojedinih sektora ostvarenom rastu obuzdava потенцијално оптимистичке прогнозе. Činjenica da su nosioci rasta uglavnom bili sektori sa nižom dodatom vrijednosti i da ekonomski rast nije praćen rastom zaposlenosti u privredi postavlja pitanje njegovog kvaliteta

Ekonomski trendovi u Republici Srpskoj u 2013. godini, posmatrani kroz prizmu pokazatelja ekonomskog zdravlja, mogu uputiti na divergentne zaključke. Kada posmatramo makroekonomsku dijagnostiku, možemo konstatovati da su se makroekonomka kretanja u prethodnoj godini odlikovala relativnom stabilnošću. Republika Srpska je u prošloj godini zabilježila pozitivnu stopu rasta BDP-a za 2,1%. Po kvartalima je ostvaren rast od 1,9%, 2,4%, 1,9% i 2,0%, što su ujedno i četiri tromjesečja uzastopno u kojima je ostvaren rast, čime se može argumentovati tvrdnja o tehničkom izlasku iz recesije.

Trendovi u 2013. godini pokazali da je recesija zaustavljena, ali vrlo malo nade da je oporavak na pomolu

Međutim, analiza doprinosa pojedinih sektora ostvarenom rastu obuzdava потенцијално оптимистичке прогнозе. Činjenica da su nosioci rasta uglavnom bili sektori sa nižom dodatom vrijednosti i da ekonomski rast nije praćen rastom zaposlenosti u privredi

postavlja pitanje njegovog kvaliteta. Faktori na strani ponude nemaju dovoljan kapacitet rasta u sebi, a novi izvori rasta nisu aktivirani. Sve prethodno navedeno dovodi do zaključka da su trendovi u 2013. godini pokazali da je recesija zaustavljena, ali vrlo malo nade da je oporavak na pomolu.

Posmatrano po djelatnostima, najveći rast u 2013. godini je zabilježen u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova od 8,8% i rudarstvu zajedno sa prerađivačkom industrijom i elektroenergetskim sektorom od 4,6%. Sektor javne uprave je porastao za 0,9% i zadržao je visok udio u ukupnom BDP-u. Sa druge strane, najveći lanjski pad BDP-a registrovan je u granama koje su najosjetljivije na kontrakuću domaće tražnje: građevinarstvo (-2,6%), poslovanje sa nekretninama (-0,8%), te trgovina na veliko i malo sa ugostiteljstvom (-0,2%).

Republika Srpska u prošloj godini zabilježila pozitivnu stopu rasta BDP-a za 2,1%

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Građevinarstvo grca u krizi

Posebno su zabrinjavajući trendovi u sektoru građevinarstva. Za razliku od trgovine na malo, koja direktno zavisi od

Iako je ostvarena veća vrijednost izvršenih radova od 0,8%, ona je praćena manjim brojem radnika na gradilištima za 7%

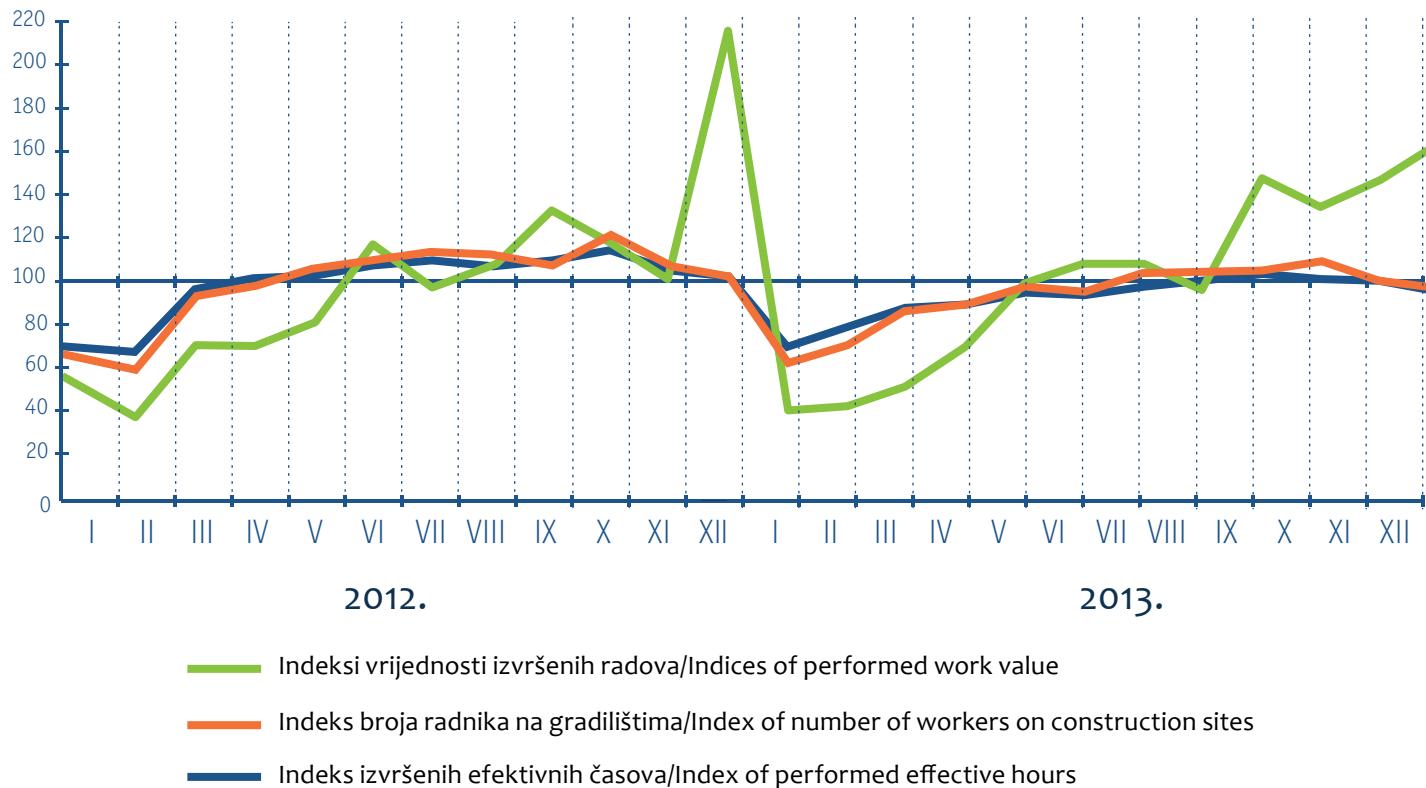
kupovne moći stanovništva i čiji efekat na rast i zaposlenost biva neutralisan kroz "uvoznu pukotinu", sektor građevinarstva je pokretač rasta i zaposlenosti u s njim povezanim djelatnostima. Isto tako rast zaposlenosti domaće radne snage i tako ostvareni dohoci predstavljaju osnov za uvećanje domaće potrošnje. Stoga slabljenje ili jačanje građevinskog sektora ima značajniji multiplikativni efekat na ostatak privrede. Imajući u vidu prethodno navedeno, jasno je zbog čega nepovoljni trendovi u

građevinarstvu treba da brinu. Naime, iako je ostvarena veća vrijednost izvršenih radova od 0,8%, ona je praćena manjim brojem radnika na gradilištima za 7% i manjim brojem efektivnih časova za 6,4%.

Takođe, prosječna neto plata ostvarena u sektoru građevinarstva u protekloj godini je iznosila 549 KM i bila je manja za 4,9% realno u odnosu na 2012. godinu. Neto plata zaposlenih u građevinskom sektoru spada među najniže u odnosu na sve druge djelatnosti.

Građevinska aktivnost u 2013. godini

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Rast industrijske proizvodnje - kakvi su efekti?

Industrija RS je 2013. godinu završila sa rastom od 4,1%. To je rezultat rasta proizvodnje u oblastima vađenja rude i kamena (4,4%), preradivačke industrije (4,2%) i elektroenergetskog sektora (1,8%). Ono što može da raduje jesu podaci o rastu prehrambene proizvodnje (14,8%), pića (13,7%), tekstila (20,7%), odjeće (31,2%) i namještaja (20,7%).

Najveći dio od ukupnog industrijskog rasta od 4,1% odnosi se na efekat niske baze

proizvodnje tekstila, odjeće i obuće predstavlja immanentnu karakteristiku nerazvijenih ekonomija koje konkurišu jeftinom radnom snagom u proizvodnji niskog nivoa složenosti koju prate i niski dohoci. Zarade ostvarene u tom sektoru su među najnižim u RS i nerijetko ne dostignu ni 2/3 prosječne plate.

Niski dohoci u djelatnostima niskog nivoa složenosti vode zemlje u razvoju u "zamku siromaštva". Iz tih razloga se proces privrednog restrukturiranja mora kretati ka privredi viših dohodaka kao vrhunskom razvojnom imperativu.

Indeks industrijske proizvodnje

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Hidrologija poboljšala izvozni bilans

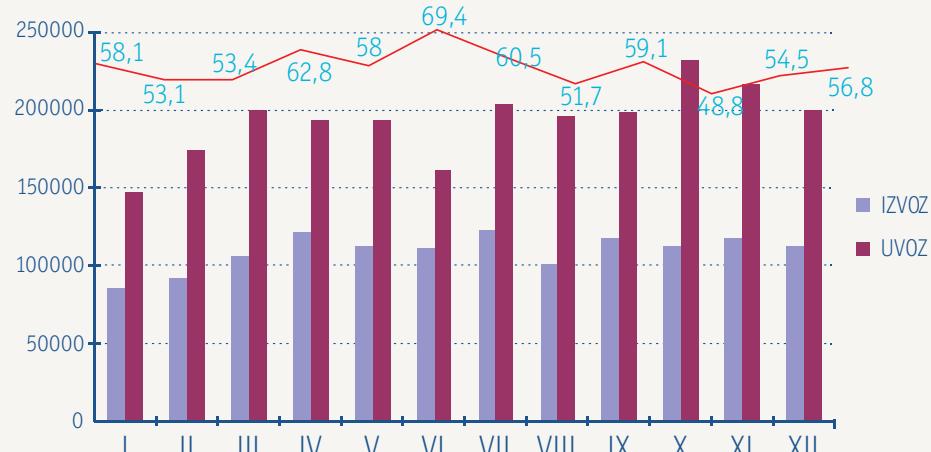
U protekloj godini došlo je do oporavka izvoza ukoliko se samo statistički posmatra. Ukupan rast izvoza od 9% ostvaren je najviše zahvaljujući rastu izvoza električne energije i to u prilično impozantnom procentu od 360,2%. Tome je pogodovala povoljna hidrološka situacija, koja je uticala na povećanje proizvodnje električne energije. Od ostalih sektora vrijedi pomenuti rast izvoza pre-rađivačke industrije od 4,2%.

Što se, pak, uvoza tiče u 2013. godini je povećan za 1,4% u odnosu na prethodnu godinu. Pad uvoza mineralnih goriva i maziva (-2,0%), uzrokovan smanjenjem proizvodnje nafte i naftnih derivata, kompenzovan je rastom uvoza ostalih sirovih materija (13,2%) i hrane (4,2%).

Pokrivenost uvoza izvozom je poboljšana i na kraju 2013. godine iznosila je 56,9%, što je za četiri procentna poena više nego u 2012. godini. Analizom pokrivenosti uvoza izvozom dolazi se do intere-

santnih podataka. Tako Republika Srpska sa Njemačkom i Italijom ima skoro izbalansiranu robnu razmjenu 91,6% i 92,5% respektivno, dok sa Srbijom taj odnos iznosi svega 53,8%.

Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom (%)

Cijene generalno mirovale

Kontinuirano smanjenje domaće tražnje, koje je determinisano smanjenjem raspoloživog dohotka građana, odrazilo se i na kretanje cijena u godini za nama. Slabiji priliv radničkih doznaka ukršten sa smanjenjem budžetskih davanja rezultirao je u smanjenju raspoloživog dohotka.

Kao posljedica toga, u RS je u 2013. godini na godišnjem nivou zabilježena nulta inflacija. Treba istaći da su deflatorni trendovi na snazi od osmog pa sve do dvanaestog mjeseca 2013. godine. Jednim dijelom se stabilnost cijena i odsustvo inflatornih kretanja može pripisati deflatornim kretanjima u zemljama evrozone, odakle i dolazi

Odsustvo inflatornih kretanja može biti pripisano deflacji zemalja evrozone odakle i dolazi gro proizvoda iz uvoza

gro proizvoda iz uvoza na tržište RS. Samim tim, uslijed njihovog smanjenja, i inflacija, odnosno cijene u RS su bile srazmjerno niže.

Posmatranjem, pak, cijena po grupama proizvoda može se uvidjeti da je na godišnjem nivou u 2013. najveći rast cijena zabilježen kod akciznih proizvoda i to duvana za 7,3% i alkoholnih pića 1,5%. Ovdje treba istaći da će cijene ovih proizvoda i dalje nastaviti rasti uslijed prilagođavanja akciznog opterećenja u BiH sa evropskim standardima.

Sa druge strane, hrana je u 2013. godini u odnosu na prethodnu bila skupljaa za 0,7%. Građani RS su u protekloj godini skuplje plaćali vodu i druge komunalne usluge (4,6%), usluge prevoza (1,9%) i ugostiteljske usluge (0,2%). U godini za nama u odnosu na prethodnu građani su manje morali izdvajati za bezalkoholna pića (-1,4%), odjeću i obuću (-8,3%) i električnu energiju (-0,4%). Analizom strukture proizvoda u kojima je zabilježen rast cijena u odnosu na one gdje je evidentirano smanjenje, može biti zaključeno da su cjenovna kretanja djelimično amortizovala udar smanjenja raspoloživog dohotka na životni standard građana Republike Srpске.

Indeks potrošačkih cijena

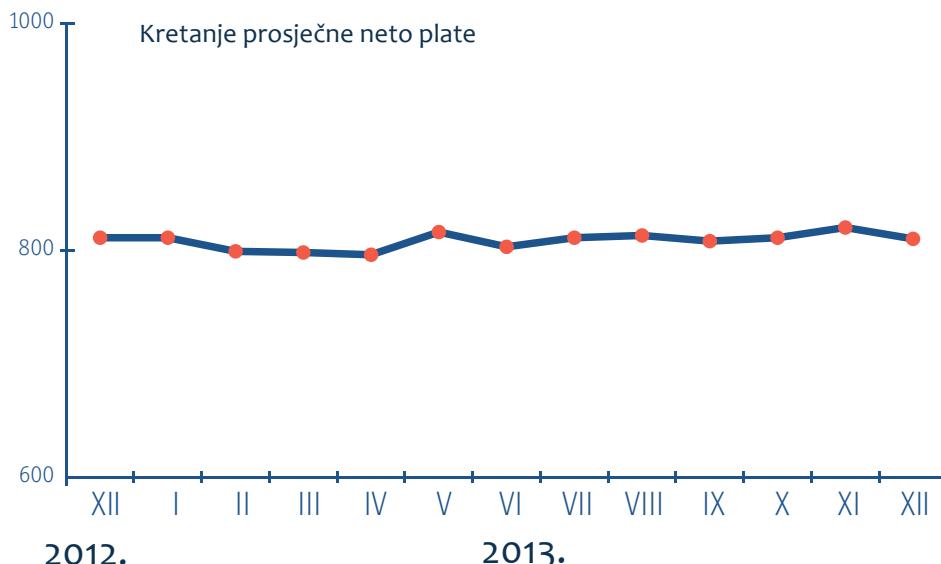
Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Veliki jaz u platama

Prosječna neto plata isplaćena u decembru 2013. godine iznosila je 820 KM i bila je veća za devet KM u odnosu na

januar iste godine. Najviša plata isplaćena je zaposlenima u oblasti finansijskih djelatnosti i osiguranja i iznosila je 1.293 KM. Za razliku od njih plate u proizvodno orijentisanim sektorima su značajno niže.

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Tako su radnici u prerađivačkoj industriji u protekloj godini prosječno naplaćivali 587 KM, dok su njihove kolege u građevinskom sektoru morali da se zadovolje sa 549 KM. Ovakvi dispariteti u dohocima odraz su atipičnog modela privređivanja zasnovanog na potrošnji i uvozu umjesto proinvesticiono i izvozno orijentisanog modela. Takođe ovakav odnos ukazuje na nužnost strukturne transformacije sa ciljem stvaranja uslova za konkurentnost sa višim dohocima. U suprotnom ćemo se vrtjeti u začaranom krugu siromaštva gdje je zaposlenost niska zbog slabe tražnje, a tražnja je slaba zbog niskih dohodaka.

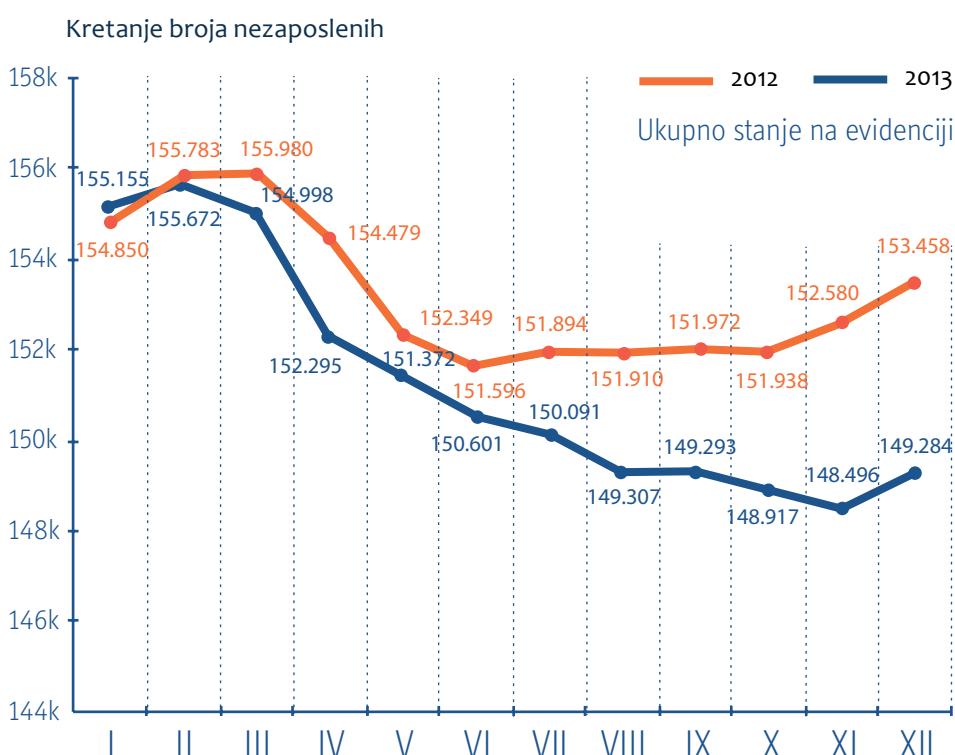
Dispariteti u dohocima su odraz atipičnog modela privređivanja zasnovanog na potrošnji i uvozu

Smanjen broj nezaposlenih, ali...

Kretanje broja nezaposlenih osoba u Republici Srpskoj imalo je pozitivan trend, odnosno taj broj se smanjivao u prošloj godini iz mjeseca u mjesec, osim u decembru kada je zabilježen blagi rast, i istovremeno je evidentan manji broj nezaposlenih u odnosu na iste periode 2012. Tako je broj nezaposlenih u decembru 2013. godine bio 149.284 osobe i manji je od broja nezaposlenih u istom mjesecu 2012. godine za 4.174 ili 2,7 odsto. Međutim, ono što može da zabrine jeste trend rasta novoprijavljenih te manji broj brisanih sa evidencije Zavoda za zapošljavanje po osnovu zaposlenja u odnosu na one koji su taj status izgubili po drugom osnovu, što nameće zaključak da je glavni razlog smanjenog broja nezaposlenih formalne, a ne suštinske prirode. U istom periodu broj zaposlenih u RS porastao je za samo 462 osobe, odnosno 0,2 odsto i iznosio 238.640 osobe. Jasnu sliku promjena na tržištu rada u 2013. daje podatak da su nosioci zaposlenja u 2013. godini bila područja "ostale uslužne aktivnosti" (+19,6 odsto), prije svega organizacije na bazi učlanjenja, zatim, javna uprava (+2,1 odsto), zdravstvo (+2,5 odsto) i obrazovanje (+1,55 odsto). Sa druge

strane, najveći nominalni pad broja zaposlenih bilježi se u djelatnosti trgov-

ine (-2,5 odsto), građevinarstvu (-6 odsto) i prerađivačkoj industriji (-0,3 odsto).

Nosioci zaposlenja su područja "ostale uslužne aktivnosti" i javna uprava, dok se najveći pad broja zaposlenih bilježi u trgovini i građevinarstvu

Mršav kreditni rast

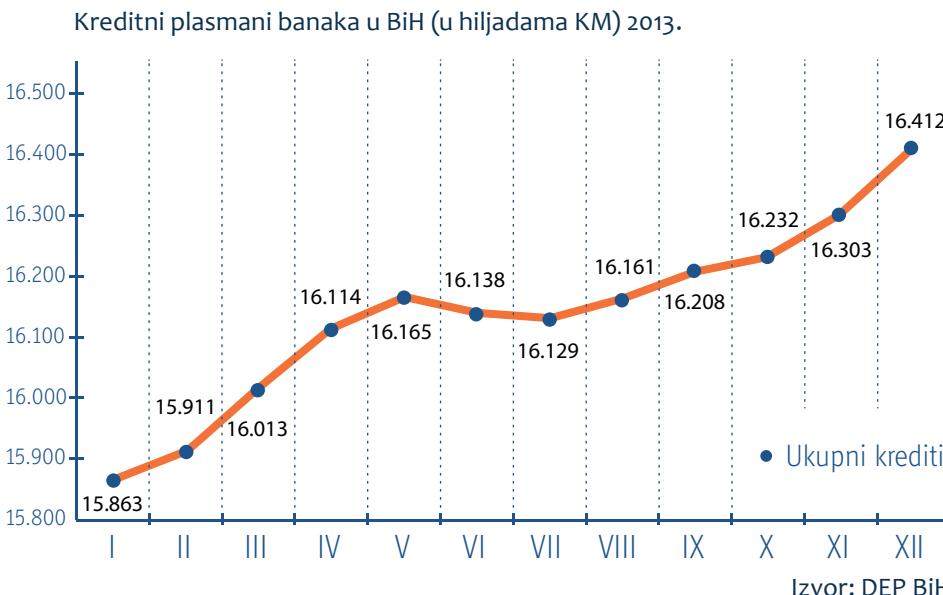
Smanjenje stope rasta kredita u 2013., u odnosu na godinu prije, direktno se može povezati sa smanjenim pozajmljivanjem države od komercijalnih banaka, što je posljedica i aranžmana sa MMF-om, koji je insistirao na budžetskom uravnoteženju, ali i značajnjem oslanjanju države na pozajmljivanje preko tržišta kapitala.

Na djelu nedostatak kvalitetne tražnje, o čemu svjedoče viškovi likvidnih sredstava komercijalnih banaka

Okolnosti u privredi BiH su takve da je blagi kreditni rast u 2013. godini od svega 3% došao sasvim očekivano. Nastavljeni su trendovi započeti dolaskom svjetske finansijske krize na ove prostore krajem 2008. godine, tako da se predviđanja makroekonomista o kraju perioda brze kreditne ekspanzije, iznesena još tokom 2009. i 2010. godine, ostvaruju. Naime, još tada je predviđeno da je period brzog rasta kredita, koji je u pojedinim godinama iznosio i preko 30%, iza nas i da će se dalji rast ustaliti u okviru zbirne stope inflacije i stope realnog privrednog rasta. Ako bismo se držali ove formule, moglo bi biti rečeno da je rast kredita čak nadmašio očekivanja uzimajući u obzir simboličan privredni rast u 2013. i blagu deflaciјu. Rast kredita u 2013. godini je

je koliko-toliko gurao rast kredita. Tako rast kredita državi od 9% u 2013. godini predstavlja značajno usporenje stope rasta u odnosu na prethodne godine (u 2012. godini stopa rasta kredita državi je iznosila 31,9%, a u 2011. godini 40,7%), mada je to i dalje sektorski najveća stopa rasta kredita. Međutim, uticaj na ukupan rast kredita nije veliki, jer krediti državi i dalje predstavljaju mali procenat ukupnih kredita (5,5% u 2013. godini vs. 5,2% u 2012.). Krediti stanovništvu i privredi (nefinansijskim preduzećima) i dalje čine 94% ukupnih kredita, pri čemu je rast kredita stanovništvu u 2013. godini iznosio nešto malo iznad prosjeka rasta uk-

Privreda je i dalje najveći dužnik bankama, budući da kreditni plasmani njima čine 51% svih kredita

čak i niži u odnosu na 2012., kada je iznosio 4,1%, sa čime su krediti banaka u BiH dostigli iznos od 16.412 miliona KM. Usporavanje kreditne ekspanzije je posljedica nedostatka kvalitetne tražnje, o čemu svjedoče viškovi likvidnih sredstava komercijalnih banaka¹.

Smanjenje stope rasta kredita u 2013. godini, u odnosu na 2012., direktno se može povezati sa smanjenim pozajmljivanjem države od komercijalnih banaka, a što je posljedica i aranžmana sa MMF-om, koji je insistirao na budžetskom uravnoteženju, ali i značajnjem oslanjanju države na pozajmljivanje preko tržišta kapitala (emisije trezorskih zapisa). Proteklih godina upravo je država bila taj "kvalitetni" klijent koji

upnih kredita (rast kredita stanovništvu u 2013. godini od 3,9%), dok rast kredita nefinansijskim preduzećima odražava komplikovanu privrednu situaciju te je iznosio tek 1,6%. Ipak, privreda (nefinansijska preduzeća) je i dalje naj-veći dužnik bankama, budući da kreditni plasmani njima čine 51% svih kreditnih plasmana.

NPL - podaci sve crnji

Ma koliko javnost bankarski sektor BiH doživljavala uspešnim, njegovo poslovanje je direktno zavisno od stanja u nefinansijskom sektoru privrede, što znači da nije dobro. Tako se spor oporavak odražava na nastavak trenda rasta problematičnih kredita (NPL-a), koji su na kraju trećeg kvartala 2013. godine dostigli 14,9% ukupnih kreditnih plasmana, s indicijama daljeg pogoršanja. To predstavlja rast za 1,4% u odnosu na kraj 2012. godine.

Logična posljedica rasta NPL-a je smanjena dobit, budući da problematični krediti traže izdvajanje rezervi ili čak priznan-

¹ Bilten 3-2013, CBBH, Tabela 22 - Prosječne obavezne rezerve, Sarajevo, 2013.

je gubitaka (zavisno od kategorije tj. nivoa "problematičnosti"), zbog čega je 2013. godinu bankarski sektor BiH završio sa gubitkom čiji tačan iznos još nije poznat. Ipak, prema preliminarnim podacima, osam od deset banaka u Republici Srpskoj je poslovalo sa značajnim dobitkom, dok su dvije banke u gubitku. S obzirom na to da se radi o jednoj banci koja je završila svojinsku transformaciju u 2013. godini i drugoj koja se priprema za promjenu vlasnika u toku 2014. godine, može se zaključiti da ovo ipak ne predstavlja značajan problem i da je bankarski sektor u cijelini očuvao stabilnost. Međutim, on više nije atraktivan za strana ulaganja kako što je bio do prije nekoliko godina, ako je suditi prema ostvarenim stopama dobiti bankarskog sektora BiH u posljednjih nekoliko godina, a koje su značajno niže² u odnosu na rezultate bankarskih sektora zemalja istočne i centralne Evrope.

Bankama nije pomoglo ni to što je neto kamatna marža (razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa) i dalje dosta visoka. Tako je prosječana kamatna stopa na potrošačke kredite stanovništvu, s rokom dospijeća do jedne godine, u decembru 2013. godine iznosila 8,392%, dok je kamata na netransakcijske depozite iznosila 1,986%. Istovremeno privreda je na male kredite u KM, s rokom dospijeća do jedne godine, plaćala NKS od 8,011%. Iz svega bi moglo biti zaključeno da iako se u realnom sektoru nazire izlazak iz krize, taj rast još nije dovoljno robusan da bi se odrazio na poslovanje bankarskog sektora tj. još nije pokrenut ciklus³ koji bi prekinuo negativne trendove.

Stopa dobiti bankarskog sektora BiH posljednjih godina značajno niža nego u zemljama istočne i centralne Evrope

Pravilo 3-6-3

Iako se ne radi o nekoj zvaničnoj poslovnoj strategiji banaka, u zemljama sa dugom bankarsom tradicijom se često pominje 3-6-3 pravilo, koje u najkraćem znači: dobar bankar prikupi depozite po kamatnoj stopi od 3%, plasira kredite po kamatnoj stopi od 6% i u tri sata zadovoljan ide kući. Ako bismo ovo uporedili sa situacijom u BiH, pravilo bi se transformisalo u 2-8-4 tj. banke depozite prikupljaju po kamati od 2%, kredite plasiraju po 8% i u četiri sata idu kući. Nažalost, zahvaljujući situaciji u realnom sektoru našim bankarima ni dva puta veća neto kamatna marža (8:2 vs. 6:3) ne pomaže da mirno idu kući!

Kvalitetan rast štednje

Depoziti stanovništva čine 58,7% ukupnih depozita i rasli su po stopi od čak 9,3%

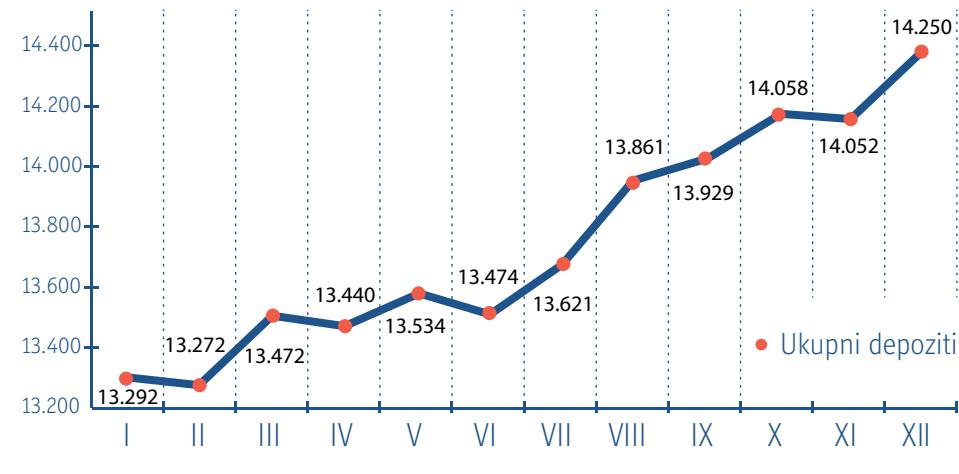
U 2013. godini prisutan je trend rasta ukupnih depozita. Međutim, ono što takođe raduje je stalna promjena strukture depozita i to u pravcu povećanja učešća depozita stanovništva. Tako su ukupni

depoziti na kraju 2013. godine dostigli 14.250 miliona KM, što je povećanje od 6,9% na godišnjem nivou. Depoziti stanovništva čine 58,7% ukupnih depozita (u odnosu na 57,4% na kraju 2012) i rasli su po stopi od čak 9,3%. Depoziti privrede su doživjeli smanjenje od 12,4%, a depoziti države smanjenje od 11,9%. Uz usporen rast kredita stanovništvu, polako se poslovanje banaka u BiH vraća u normalne tokove: stanovništvo osnovni izvor štednje, privreda (isključujući finansijska preduzeća) glavni korisnik štednje.

Do izlaska sljedećeg broja "Monitora" imaćemo i podatke o ročnoj i valutnoj strukturi kredita i depozita pa ćemo biti u prilici da temeljnije provjerimo da li makroekonomski kretanja govore o stvaranju novog kvalitetnijeg modela poslovanja banaka u BiH.

Uz usporen rast kredita stanovništvu, polako se poslovanje banaka u BiH vraća u normalne tokove: stanovništvo osnovni izvor štednje, privreda (isključujući finansijska preduzeća) glavni korisnik štednje

Ukupni depoziti kod banaka u BiH (u hiljadama KM) 2013.

Izvor: DEP BiH

² CEE Banking Sector Report 2013, Raiffeisen Bank International AG, Viena, 2013

³ Suprotan ciklus: usporavanje privrednog rasta, rast NPL-a privrede, a zatim i stanovništva, odigrao se na počeku krize i njegove posljedice osjećamo i danas

Trezorski zapisi pogurali tržište kapitala

Ukupan promet na Banjalučkoj berzi bilježi značajan rast u 2013. godini. Tako je vrijednost ovog prometa iznosila 375.856.513 KM, što je za 44,04% više u odnosu na 2012. godinu. Najveći doprinos rastu prometa dala je emisija trezorskih zapisa Republike Srpske, kojih je u 2013. godini emitovano 101% više nego u 2012. godini i čija trgovina je iznosila čak 54% ukupne trgovine na Berzi.

U redovnom prometu obveznice su učestvovale sa 61%, dok su akcije (bez trgovine akcijama investicionih fondova) činile 19%.

Opšti indeks cijena akcija (BIRS) je i u 2013. godini zabilježio pad (- 7,91%), što je posljedica daljeg pada vrijednosti akcija

preduće iz sistema “Elektroprivrede Republike Srpske” (ERS 10: - 12,4%), te rasta cijena akcija “Telekoma Srpske” za 6,49%.

Akcije investicionih fondova u projektu su porasle za 2,94%, što je posljedica rasta vrijednosti akcija dva fonda čijim se akcijama najviše trgovalo, pri čemu je kod jednog od njih došlo do povećanja vrijednosti akcija za čak 48,68%, što je svakako dobra vijest za njegove akcionare. Nažalost, na drugom kraju se nalazi čak pet fondova koji su zabilježili pad vrijednosti akcija od dvadeset i više procenata.

U toku 2013. nastavljen je rad na donošenju izmjena Zakona o investicionim fondovima, započet krajem 2012. godine. Donošenje izmjena ovog zakona, sa intencijama pretvaranja ZIF-ova u OIF-ove, se očekuje u toku 2014. go-

dine, mada je njegov konačni oblik i dalje nepoznat zahvaljujući otvorenom sukobu društava za upravljanje investiconim fondovima i udruženja malih akcionara

Opšti indeks akcija BIRS u 2013. zabilježio pad od 7,91%, što je posljedica daljeg pada vrijednosti akcija preduće iz sistema “Elektroprivrede RS”

koji se mogao vidjeti na javnim raspravama upriličenim u proceduri njegovog donošenja. Od ovog zakona KHOV, koja je radila na pripremi nacrta, očekuje ozivljavanje tržišta akcija investicionih fondova, a iskustva susjednih zemalja, koje su već usvojile slične izmjene, go-vore u prilog tvrdnji da će doći do značajnih kretanja na ovom segmentu tržišta kapitala.

Promet na Banjalučkoj berzi

	Promet		Broj transakcija		Kapitalizacija
	Redovan	Ostali poslovi	Redovan	Ostali poslovi	
Akcije	24,184,702	52,010,176	6,234	96	3,352,231,762
Fondovi	11,999,151	5,642,733	9,997	4	141,237,623
Obveznice	77,884,632	0	14,249	0	519,147,064
Trezorski zapisi	13,248,300	190,886,818	7	49	119,306,626
Ukupno	127,316,785	248,539,728	30,487	149	4,131,923,075
Ukupno	375,856,513		30,636		

Izvor: BLSE

Privreda usporava, dugovi rastu

Na usporavanje rasta BDP-a najveći uticaj imaće smanjenje lične potrošnje. Izvoz će nastaviti rasti u 2014., mada mnogo sporijim tempom nego u 2013. godini. Inflacija će blago usporiti, ali će dinar oslabiti zbog strukturalnih problema. Budžet za 2014. nije reformski, zbog čega će biti nastavljena politika zaduživanja

Smanjenje lične potrošnje koči rast BDP-a

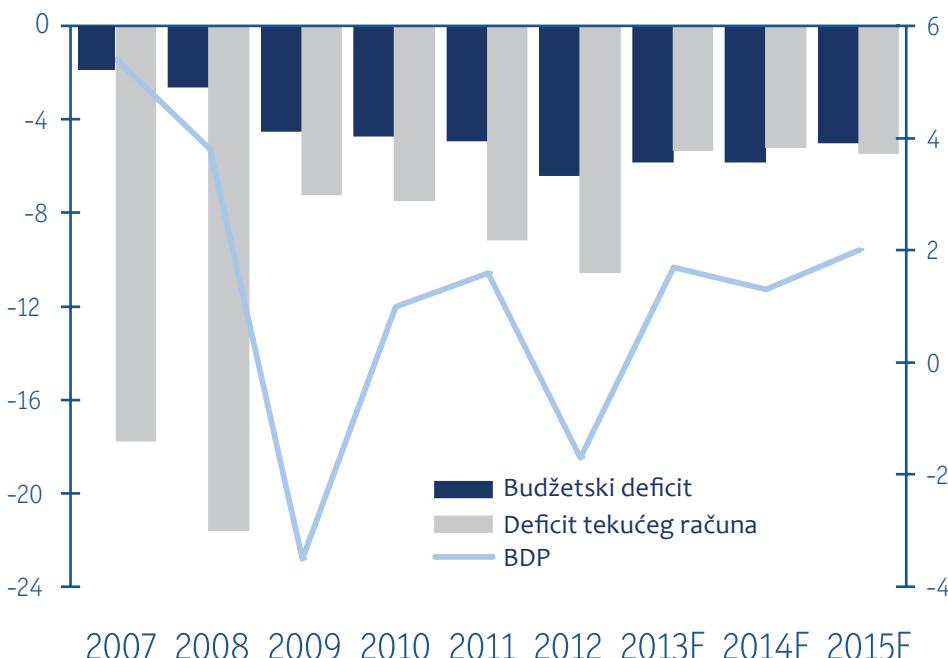
Rast BDP-a će usporiti u 2014. godini s obzirom na uticaj fiskalnog stezanja. Neznatno smo oborili našu prognozu BDP-a za 2014. na 1,25% (ranije je bila 1,5%) uglavnom zbog fiskalne štednje na ličnu potrošnju.

Sve nade usmjerene su ka javnim kapitalnim investicijama u infrastrukturne projek-

Bazni efekti BDP-a iz četvrtog kvartala 2013. ostaju visoko naklonjeni prema poljoprivrednoj proizvodnji

te u oblasti energetike i saobraćaja. BDP iz trećeg kvartala 2013. godine iznenadio je u pozitivnom smislu s obzirom na snažniji doprinos neto trgovine vođen izvozom u automobilskom i sektoru energetike. Veoma dobra žetva i efekti niske baze takođe su doprinijeli performansama u trećem kvartalu. Investicije su dalje ojačane kako je javni sektor realizovao značajne infrastrukturne projekte, dok se privatni kapitalni troškovi nalaze u padu zbog pogoršanja kreditne sposobnosti kompanija i strožih standarda davanja kredita. Lična potrošnja je opala uslijed pojave fiskalne štednje. Bazni efekti BDP-a iz četvrtog kvartala 2013. ostaju visoko naklonjeni prema poljoprivrednoj proizvodnji, koja zajedno sa trenutnom snagom neto trgovanja nadjačava skromne investicije, smanjenje troškova od strane domaćinstava i manju državnu potrošnju.

Budžet i praznine tekućeg računa (% od BDP-a) nasuprot realnom rastu BDP-a (%)

Deficit se stabilizuje, izvoz i investicije usporavaju

Smanjenju deficitu najviše je doprinijelo unapređenje trgovine robom. Očekujemo da deficit za fiskalnu 2013. godinu bude nešto malo iznad 5% BDP-a. Izvoz će nastaviti rasti u 2014. godini, mada mnogo sporijim tempom nego u 2013., što je više u skladu sa postepenim oправkom spoljne potražnje, a manje zbog povećanja kapaciteta. Investicije će pojačati uvoz, ali čak i tada uvoz će rasti

Dispariteti u dohocima su odraz atipičnog modela privređivanja zasnovanog na potrošnji i uvozu

sporije nego izvoz, s obzirom na opštu slabost u domaćoj potražnji izvan javnih kapitalnih troškova.

Ovogodišnja privatizacija avio-prevoznika "Jat" služi kao primjer da nastupajuće prodaje državnih preduzeća, koja stvaraju gubitke, neće donijeti neku značajnu zaradu od privatizacije u narednih nekoliko godina. Takođe, ne predviđamo prodaju "Telekoma Srbija", dok god vlast uspijeva da sebe finansira na tržištima ili bilateralno. Sve u svemu, predviđamo da će direktne strane investicije pokrивati nivo ispod 50% BDP-a u periodu 2014/2015. godina.

Inflacija se umiruje, dinar očekuje pad

Oštriji nego očekivani pad indeksa potrošačkih cijena ispod ciljnog opsega Narodne banke Srbije od 4+/-1,5% desio se uslijed iznenadenja na silaznom tren-

du u cijenama hrane uslijed globalnih trendova sa robom i dobrom žetvom, visokim baznim efektima i neočekivanom

Uporna slabost domaće potražnje doveće do toga da maloprodaja apsorbuje dio skoka PDV-a

stabilnošću dinara.

Pojava poželjnih baznih efekata, skok smanjene stope PDV-a od 2 pp i dalje rezanje rasta poreza uticaće da inflacija bude sljedeće jeseni iznad 6%. Bez obzira na to prosjek indeksa potrošačkih cijena za sljedeću godinu biće 4%, što je gotovo za 4 pp niže nego u 2013. godini, jer će uporna slabost domaće potražnje dovesti do toga da maloprodaja apsorbuje dio skoka PDV-a.

Još od početka oktobra, NBS je kupila 345 miliona evra da bi sprječila negativne EUR/RSD pritiske. Repo trgovanja predstavljaju ključnu podršku dinaru u bližem vremenskom periodu, ali kada ona izgube zalet očekujemo pad dinara uslijed strukturalnih slabosti.

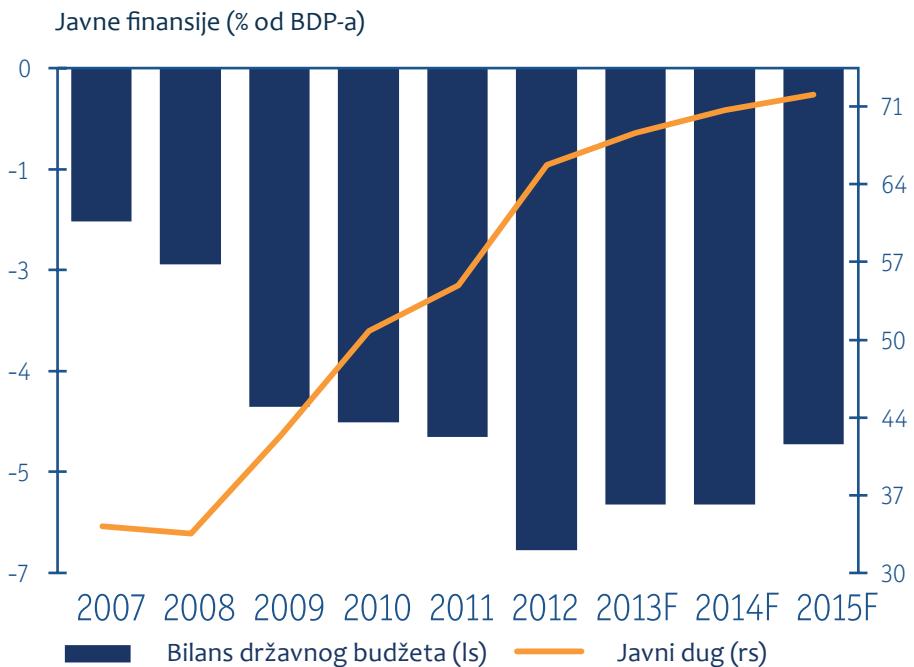
Budžet nije reformski, nastavak zaduživanja

Vladini naporci za konsolidaciju, sa ciljem umanjenja deficit-a od 0,1 pp za sljedeću godinu (5,5%/BDP), okrenuti su prema

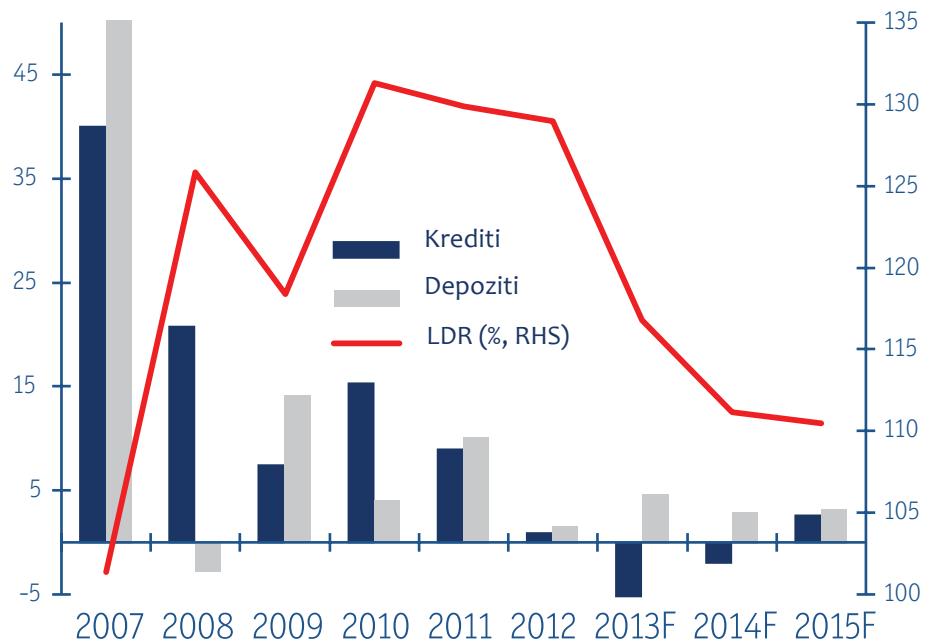
Porez za bogate je nestabilna karta, jer se od njega može odustati uslijed bilo kojeg znaka boljeg stanja budžeta ili u slučaju ranih izbora

rastu stope PDV-a za 2 pp, porezu na bogate i više plate u javnom sektoru i rezove subvencija.

Ukupan budžet u stvari cilja na viši deficit za 0,6 pp, odnosno na 7,1%/BDP i to u velikoj mjeri zbog brzinskih rješenja za restrukturiranje državnih preduzeća. Izvan restrukturiranja državnih preduzeća budžet za 2014. i nije reformski. Porez za

Trendovi bilansa stanja industrije

bogate je nestabilna karta, jer se od njega može odustati uslijed bilo kojeg znaka boljeg stanja budžeta ili u slučaju ranih izbora. Igranje na kartu drugog skoka PDV-a za dvije godine može biti suviše optimistično s obzirom na trenutnu slabost potrošnje domaćinstava.

Zahvaljujući značajnim appetitom za rizikom, vlast je ušla u predfinansiranje za 2014. putem izdavanja petogodišnjih obveznica u vrijednosti od milijardu dolara i izdavanje neto trezorskih zapisa u visini od 400 miliona dolara u četvrtom kvarta-

lu. Ostatak finansijskog plana za 2014. uključuje neto trezorske zapise/obveznice u visini od 400 miliona dolara plus zajmovi iz Ujedinjenih Arapskih Emirata u visini od dvije do tri milijarde dolara. Kombinacija visokih bruto potreba za refinansiranjem/finansiranjem (19%/BDP) i odgađanje reforme čini da Vlada plaća kamatu od oko 4 pp iznad nominalnog rasta BDP-a. (izraženo u EUR), čime se dug budžeta pomjera na 70%/BDP do kraja 2014. godine.

Izvor: Raiffeisen Bank

Još jedna izgubljena godina

Privatne investicije još ne bilježe pozitivne pomake, što potvrđuje i pad obima industrijske proizvodnje i nastavak pada obima građevinskih radova. Negativna kretanja u industriji podržava oslabljena domaća potražnja. Takav razvoj situacije rezultirao je i izostankom oporavka kreditiranja, dok je među rijetkim pozitivnim pomacima smanjenje duga

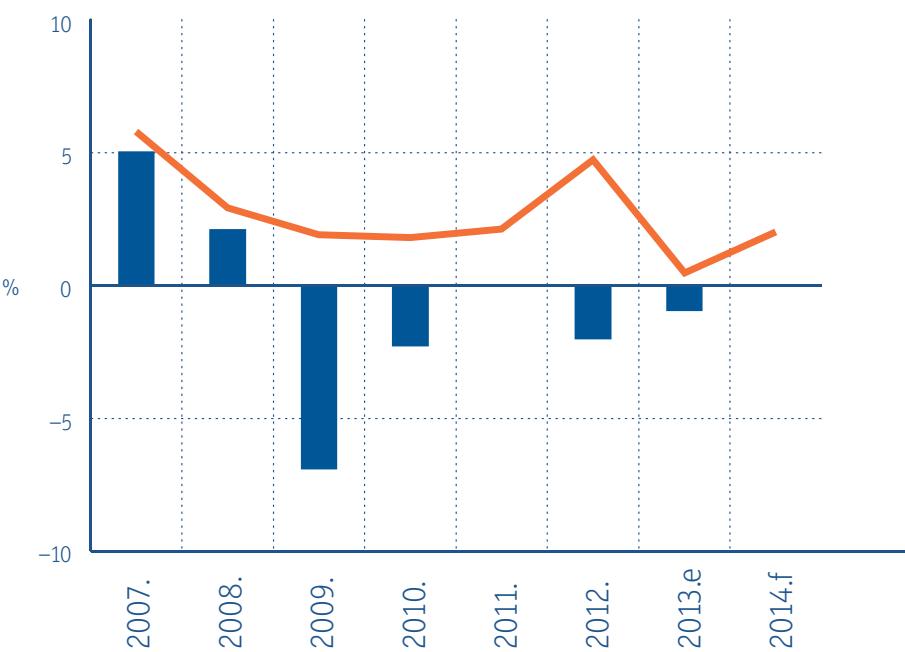
Izvoz i lična potrošnja glavne kočnice

Potrošnja domaćinstava ograničena je negativnim trendovima na tržištu rada i visokim nivoom pesimizma i razduživanja stanovništva

Negativnom rezultatu BDP-a u 2013. godini doprinijeli su pad izvoza robe te pad lične potrošnje.

Iako su investicije i lična potrošnja u drugom i trećem tromjesečju imali blagi pozitivan doprinos BDP-u, ne prognoziramo pozitivan doprinos investicija rastu u 2013. godini. Blagom rastu investicija u posljednja dva tromjesečja doprinijele su uglavnom javne investicije. Privatne investicije još ne bilježe pozitivne pomake, što potvrđuje i pad obima industrijske proizvodnje i nastavak pada obima građevinskih radova. Državna potrošnja, nakon rasta u prva dva tromjesečja, u trećem bilježi pad, na šta je i upućivalo smanjenje rashoda države. Potrošnja domaćinstava ograničena je negativnim trendovima na tržištu rada i visokim nivoom pesimizma i razduživanja stanovništva, dok su investicije ograničene nedostatkom finansijskih sredstava, slabom konkurentnošću domaće privrede i administrativnim barijerama. Nadalje, državna potrošnja ograničena je fiskalnim prilagođavanjima. Posljednje tromjeseče 2013. godine obilježili su razmjerne slabi inflatorni pritisci u odnosu na prvu polovicu godine. Posljedica je to ponajprije iščezavanja baznog učinka porasta cijena prehrambenih proizvoda te cijena energije.

BDP i indeks potrošačkih cijena

Izvor: DZS, Raiffeisen istraživanja

Pozitivan doprinos u 2014. godini, ponajprije investicijama, mogao bi doći od povlačenja sredstava iz strukturalnih fondova i Kohezijskog fonda EU, iako primjeri članica pridruženih u dva talasa prije Hrvatske pokazuju da je u prvim godinama članstva povlačenje sredstava izuzetno nisko. Usto, pozitivan impuls trebalo bi da dođe od oporavka evrozone i rasta djelatnosti povezanih sa turizmom, iako potencijal rasta zavisi, prije svega, od sprovođenja strukturalnih reformi usmjerenih na povećanje konkurentnosti domaće privrede.

Peta godina pada industrijske proizvodnje

Ni 2013. godina nije donijela promjene trenda u industrijskoj proizvodnji te je razdoblje negativnih kretanja produženo na pet uzastopnih godina.

Negativna kretanja nastavila su se i tokom posljednjeg tromjesečja. Od januara do novembra 2013. industrijska proizvodnja zabilježila je pad od 1,9% u odnosu na isto razdoblje 2012. godine. Negativna kretanja podržava oslabljena domaća potražnja. U uslovima niske konkurentnosti domaće industrije zabilježen je i negativan uticaj inostrane potražnje. Nadalje, restrukturiranje u ključnim privrednim granama negativno se odrazilo na proizvodnju prehrambenih proizvoda te brodogradnju i hemijsku industriju. Pozitivan doprinos dolazi od proizvodnje energije, koja posmatrano kumulativno u prvih 11 mjeseci 2013. bilježi rast od 5,2% godišnje. Hrvatska je ulaskom u EU izgubila povlašteni status u CEFTA, a na domaćem tržištu povećana je konkurenca iz drugih zemalja EU. Time su trajno izmijenjeni uslovi poslovanja prethodno oslabljene preradivačke industrije, koja preko in-

vesticija za povećanje produktivnosti tek treba da poveća konkurentnost i izvoz. Za jačanje konkurentnosti kroz ulaganja u ljudski kapital, inovacije i tehnološki razvoj (visokotehnološke grane) nužno je poboljšanje investicione klime. S obzirom na to da u 2014. očekujemo pozitivan doprinos investicija i povlačenje (barem dijela) sredstava iz fondova EU, očekujemo da bi i industrijska proizvodnja u djelu proizvodnje kapitalnih dobara mogla početi ostvarivati pozitivne godišnje stope rasta.

Oslabljena domaća potražnja posljedica je dugogodišnjih negativnih kretanja na tržištu rada, gdje se bilježi nastavak pada broja zaposlenih osoba uz istovremeno povećanje broja nezaposlenih. Broj nezaposlenih osoba nastavio je rasti i u posljednjem tromjesečju te je premašio 356.000, dok se broj zaposlenih na kraju oktobra smanjio na 1,35 miliona (-1,2% godišnje).

Nastavak povoljnijih kretanja na tekućem računu

Uobičajeno, u trećem tromjesečju 2013. zabilježen je suficit na tekućem računu platnog bilansa, koji je kumulativno u posljednja četiri tromjesečja iznosio 1,13% BDP-a.

Tome su doprinijeli povećani suficit na računu usluga te smanjenje deficit na računu dohotka kao posljedica povlačenja manje dobiti iz poduzeća u stranom vlasništvu. Najznačajniji prihodi na računu usluga, oni od putovanja, odnosno turizma, približili su se nivou iz rekordne 2008. godine. U suprotnom smjeru je djelovalo povećanje deficit na računu robe i smanjenje suficita na računu tekućih transfera.

U 2014. očekujemo nastavak procesa razduživanja potrošača i snižene nivoje investicionih aktivnosti proizvođača, što će doprinijeti održavanju uravnoveženog salda tekućeg računa. Nadalje, na računu tekućih transfera trebalo bi da poraste priliv sredstava iz fondova EU pa očekujemo pozitivan neto učinak na osnovu tekućih i kapitalnih transfera, iako će to uveliko zavisiti od pripremljenosti projekata i visini povučenih sredstava iz raspoloživih fondova EU.

Razduživanje prema inostranstvu kod svih sektora, osim države, nastavljeno je i u prva tri tromjesečja 2013. godine, tako da je bruto inostrani dug u posmatranom razdoblju gotovo stagnirao. Uz blagi pad bruto inostranog duga i pad BDP-a udio inostranog duga u BDP-u smanjio se na kraju trećeg tromjesečja na 103,5%. Pritom su svi sektori ostvarili smanjenje inostranog duga, osim javnog sektora. Rast spoljnog duga javnog sektora rezultat je zaduživanja države.

Kreditiranje ostaje na niskom nivou

U prva tri tromjesečja 2013. dobit kreditnih institucija niža je za 32,3% u odnosu na isto razdoblje lani.

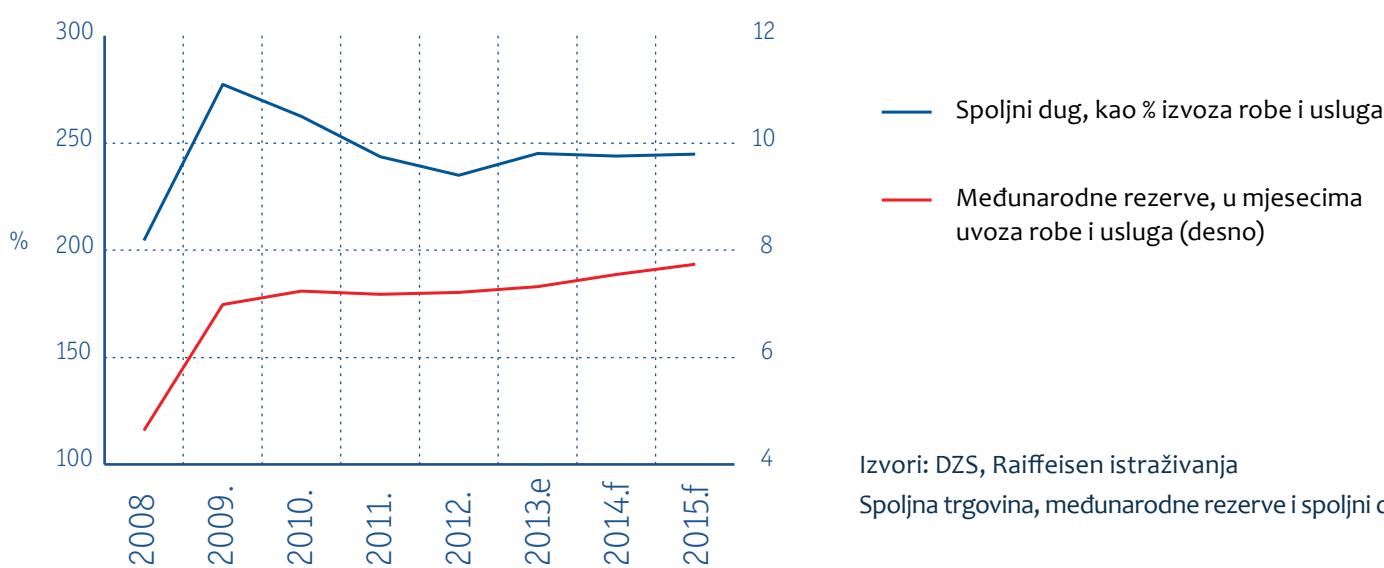
Ostvaren je pad ukupnih prihoda kreditnih institucija za 4,4% te ukupnih rashoda za 5,3%. Smanjenje dobiti banaka posljedica je, prije svega, rasta kreditnih rizika i posljedičnog povećanja gubitaka na vrijednosti portfelja.

U 2014. ne očekujemo oporavak po-

tražnje za kreditima. Zbog ulaska Hrvatske u EU nestale su barijere za ulazak novih konkurenata na lokalno tržište, koji povećavaju ponudu kredita lokalnim klijentima. U uslovima stagnacije privrede i već dostignutog relativno visokog nivoa zaduženosti privatnog i javnog sektora dodatna ponuda kredita nailazi na ograničenu potražnju pa jačaju pritisci na pad kamatnih stopa za kredite. Ipak, povećanjem premije za hrvatski rizik u drugom polugodištu 2013. zaustavljen

je proces snižavanja kamatnih stopa na kredite pokrenut u septembru 2012. godine.

Potražnja za kreditima u segmentu stanovništva snizila se zbog očekivanog pada realnih prihoda u uslovima recesije. Averziju prema dugoročnom zaduživanju pojačavaju očekivani proces racionalizacije rashoda u javnom sektoru, strah od povećanja tržišnih kamatnih stopa i nedovršen proces izdvajanja cjenovnog balona na tržištu nekretnina.

Izvori: DZS, Raiffeisen istraživanja

Spoljna trgovina, međunarodne rezerve i spoljni dug

Konferencija o investicijama kao generatoru ekonomskog razvoja

Udruženje ekonomista Republike Srpske - SWOT je 6. decembra 2013. godine, uz podršku Kabineta predsjednika RS, u "Banji Vrućici" u Tesliću organizovalo konferenciju "Investicije kao najvažniji generator ekonomskog razvoja - kako ih privući?", kojoj je prisustvovalo oko 250 učesnika.

Konferenciju je otvorila predsjednica Vlade RS Željka Cvijanović, a učešće na skupu su uzeli i ministar za ekonomske odnose i regionalnu saradnju RS Igor Vidović, ministar uprave i lokalne samouprave Lejla Rešić, kao i ministar za trgovinu i turizam Maida Ibršagić-Hrštić.

Na konferenciji je govorilo ukupno 15 predavača i panelista, među kojima su ugledni ekonomisti iz regiona. Profesor Univerziteta u Beogradu Miodrag Zec je imao zanimljivo izlaganje o uticaju investicija na društveno-ekonomski razvoj zemlje, dok je Ljubo Jurčić, profesor Ekonomskog fakulteta u Zagrebu i predsjednik Hrvatskog društva ekonomista, govorio o investicijama u infrastrukturu.

Na skupu je bilo riječi i o koristima investicija za lokalnu zajednicu, osnivanju poslovnih zona, inkubatora, klastera i tehnoloških parkova, sa detaljnom prezentacijom slučaja razvoja najvećeg biznis parka u regionu - Ploiești West Park u Rumuniji. Na kraju konferenci-

Na skupu je govorilo ukupno 15 predavača i panelista, među kojima i ugledni ekonomisti iz regiona

je održana je i panel diskusija sa temom fiskalnih podsticaja kao instrumenata za privlačenje investicija (subvencije u novcu, poreske olakšice, besplatno zemljište...).

Konferencija je pružila mogućnost predstavnicima Vlade RS da upoznaju javnost sa aktivnostima na poboljšanju poslovne klime, ali je pružila mogućnost i investitorima da iznesu najveće probleme sa ko-

jima se susreću tokom realizacije investicija, kao i u svakodnevnom poslovanju. Među učesnicima konferencije bili su i narodni poslanici, ambasadori, predstavnici diplomatskih predstavništava, načelnici opština, predstavnici akademске zajednice, direktori javnih i privatnih preduzeća, kao i predstavnici mnogih javnih institucija i privatnih kompanija.

Seminari o novom zakonu o javnim nabavkama

Udruženje ekonomista RS - SWOT je 21. februara u Banjaluci, 11. marta u Brčkom i 21. marta na Jahorini organizovalo seminare koji su bili posvećeni Prijedlogu novog zakona o javnim nabavkama.

Predavači na seminarima, kojima je prisustvovalo ukupno 155 učesnika iz javnih institucija, finansijskih organizacija i poslovne zajednice, bili su Dragana Ribić, pomoćnik direktora Agencije za javne nabavke BiH, i dr Ostoja Kremenović, predsedavajući Kancelarije za razmatranje žalbi BiH.

Teme seminara bile su Prijedlog novog zakona o javnim nabavkama (novi instituti iz direktiva Evropske unije), pravna zaštita u postupku javne nabavke (gleđano iz ugla novog zakona o javnim nabavkama), te bitne izmjene postojećih rješenja sadržanih u Prijedlogu novog zakona o javnim nabavkama.

Dragana Ribić je u prvom predavanju, koje se odnosilo na nove institute iz direktiva EU, govorila o jedinstvenom rječniku javnih nabavki, rezervisanim

Nova zakonska rješenja donose subvencionisane ugovore i ugovore na čiju dodjelu se primjenjuje poseban režim

ugovorima, takmičarskom dijalogu i drugim temama iz novog zakona.

Dr Ostoja Kremenović je u drugom predavanju obradio temu "Pravna zaštita u postupku javnih nabavki" iz ugla novog zakona. Detaljnije se bavio oblastima kao što su normativno-pravni okvir, stranke u postupku zaštite prava, zabrana zaključenja ugovora i mnoge druge. Dragana Ribić je seminare zaključila temom vezanom za izmjene postojećih rješenja, a koje su sadržane u Prijedlogu novog zakona, kao što su subvencionisani ugovori i ugovori na čiju dodjelu se primjenjuje poseban režim.

Prezentovane izmjene Zakona o reviziji javnog sektora i portal javnih institucija

Udruženje ekonomista RS - SWOT organizovalo je 7. marta u Banjaluci, u hotelu "Bosna", prezentaciju o izmjenama Zakona o reviziji javnog sektora, kao i prezentaciju jedinstvenog portala javnih institucija u RS www.institucije.org.

Prezentaciji je prisustvovalo oko 30 učesnika iz javnih preduzeća, opština i gradova, Republičkog tužilaštva, Glavne službe za reviziju javnog sektora, kao i nekoliko organizacija civilnog društva. U uvodnom izlaganju glavni revizor javnog sektora RS Duško Šnjegota je obražložio suštinu izmjena Zakona o reviziji javnog sektora koje se odnose na jasnije definisanje pravnog statusa Glavne službe i njeno institucionalno jačanje. Najveću raspravu prilikom usvajanja zakona u Narodnoj skupštini RS je izazvalo definisanje buduće saradnje između Glavne službe i organa za sprovodenje zakona, kako bi nepoštivanje zakona dobitilo odgovarajuću sankciju. Pored toga, značajno je i uključivanje javnih preduzeća u djelokrug obaveznih institucija koje će biti predmet redovne revizije. Prezentaciji je prisustvovao republički tužilac Nenad Vranješ, bivši glavni revizor javnog sektora RS Boško Čeko i izvršni direktor za ekonomsko-finansijske poslove "Elektroprivrede RS"

Blagoje Šupić. Naše udruženje realizuje i projekat "Praćenje i analiza transparentnosti finansiranja javnih institucija i opština u Republici Srpskoj", koji ima za cilj praćenje i analizu napretka transparentnosti finansijskog izvještavanja.

Bitna komponenta izvještavanja javnih preduzeća je informisanje cjelokupne javnosti o njihovom radu kako bi bila poboljšana implementacija postojećih zakona i umanj nepoštovanje zakonskih odredaba. Udruženje ekonomista je aktivno učestvovalo u zagovaranju amandmana koji će definisati da određeni broj javnih preduzeća postane predmet obavezne revizije svake godine, nasuprot postojećem zakonskom rješenju prema kojem navedena činjenica uopšte nije bila definisana. Udruženje je takođe objedinilo evidenciju vezanu za javna preduzeća koje je objavilo na veb portalu www.institucije.org u okviru čega je napravljena i jedinstvena evidencija jedinica lokalne samouprave sa planiranim budžetima za 2013. godinu.

SWOT izdao treću knjigu

Udruženje ekonomista RS - SWOT je, takođe, bilo izdavač knjige "Upravljanje rizicima portfelja domaćih institucionalnih investitora", našeg člana, autora mr Saše Stevanovića, inače, izvršnog direktora za investicione poslove u Društvu za upravljanje Penzijskim rezervnim fondom RS

Lična karta SWOT-a

Počeli smo kao grupa entuzijasta u septembru 2007. godine. Imamo preko 180 članova iz svih ekonomskih i društvenih sektora RS. Aktivni smo u Banjaluci, Istočnom Sarajevu, Sarajevu, Brčkom, Bijeljini, Trebinju, Tesliću, Doboju...

Organizujemo seminare, okrugle

stolove, panel diskusije, radionice, kurseve...

Radimo projekte, studije, strategije...

Do sada smo organizovali:

- 7 konferencija
- 31 seminar
- 9 okruglih stolova
- 2 panel diskusije

- 2 kursa

- 2 radionice

- izdali 3 knjige

- radimo 2 projekta

- uradili 4 studije izvodljivosti

- 1 predstudiju

- 1 strategiju

- 1 marketinški plan

- 2 elaborata

Družimo se svakog zadnjeg petka u mjesecu

KREDITI U RS

USLOVI KREDITIRANJA SVIH BANAKA U RS

WWW.SWOT.BA

SVE INFORMACIJE NA JEDNOM MJESTU

SWOT

GRAWE poslovni centar
I Krajiškog korpusa 39, 78 000 Banja Luka

